Bestedingsvoorstel: Handel en economie (subartikel 1.3) Onderbouwing doeltreffendheid, doelmatigheid en evaluatie (CW 3.1)	
1. Doel(en)	**Doelstelling** Met het onderliggende bestedingsvoorstel voor de periode 2026—2030 beoogt het kabinet een bijdrage te leveren aan het sterker verbinden van hulp, handel en investeringen. Door ontwikkelingshulp in te zetten waar duurzame economische ontwikkeling in landen en Nederlands verdienvermogen elkaar kunnen versterken, nu en in de toekomst, wordt een bijdrage geleverd aan sociaal-economische ontwikkeling van stabiele lage- en middeninkomenslanden en aan Nederlandse handelsbelangen. **Sub-doelen**: • **Versterken combi-tracks** In ontwikkelingslanden met een substantieel verdienpotentieel verbinden we ontwikkelingshulp, handel en investeringen via de zogenaamde combi-tracks. Deze aanpak versterkt het lokale ondernemersklimaat door in overleg met Nederlandse bedrijven barrières voor markttoegang te verlagen en hervormingen te ondersteunen. Dit schept kansen in strategische sectoren waar Nederland sterk in is zoals voedselzekerheid, watermanagement en gezondheid. Hierdoor krijgen Nederlandse bedrijven betere toegang tot groeimarkten, wat leidt tot verhoogde export en veiligere langetermijninvesteringen. Ontwikkelingsfinanciering voor private sector ontwikkeling speelt hierbij een sleutelrol door handels- en investeringsmogelijkheden te stimuleren, waardoor economische samenwerking tussen Nederland en deze landen verder wordt versterkt. We intensiveren de combi-tracks, door te kijken of bestaande combi-tracks extra budget nodig hebben of op andere wijze kunnen worden opgeschaald, en of nieuwe combi-tracks kunnen worden opgestart. Daarnaast zetten we combitracks strategischer in binnen de economische betrekkingen met de betreffende landen. Ook vereenvoudigen we de uitvoering. • **Versterken ondernemingsklimaat** We helpen stabiele ontwikkelingslanden met het versterken van hun ondernemingsklimaat (w.o. verbeterde infrastructuur, instituties en wet- en regelgeving), financiële dienstverlening en een beter benut arbeidspotentieel, om hun economische ontwikkeling te ondersteunen en deze landen uit te laten groeien tot toekomstige handelspartners voor Nederlandse bedrijven. • **Wegnemen handelsblokkades** Ook investeren we in het wegnemen van handelsblokkades voor een betere toegang van het midden- en kleinbedrijf (mkb) uit ontwikkelingslanden tot regionale en internationale markten. Doelstellingen zijn dat deze bedrijven kunnen voldoen aan Europese standaarden voor verantwoord ondernemen (Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (IMVO-)wetgeving), dat internationale waardeketens die voor Nederland belangrijk zijn worden versterkt en dat export vanuit ontwikkelingslanden wordt bevorderd. Daarmee helpen we Nederlandse bedrijven aan stabiele toeleveranciers in de handelsketen en versterken we het verdienvermogen van onze partnerlanden. Dit beleid sluit aan op steun die Nederlandse bedrijven in Nederland krijgen vanuit sectorale samenwerking en het Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO-)steunpunt. De drie thema's watermanagement, voedselzekerheid en gezondheid dragen bij aan de doelstellingen op hulp, handel en investeringen. Dit wordt in de CW3.1-formulieren bij de subartikelen voor die thema's nader uitgewerkt. Doelstelling is om met de expertise en ervaring van Nederlandse bedrijven en andere stakeholders verdienkansen te verzilveren en oplossingen voor lokale problemen te bieden. Aandacht voor vrouwen, meisjes en kwetsbare groepen is belangrijk voor effectiviteit van onze programma's.
2. Beleidsinstrument(en)	Binnen artikel 1.3 wordt gewerkt met een mix aan beleidsinstrumenten (subsidies, leningen, opdrachten en garanties). Deze financieren verschillende typen activiteiten, die door verschillende partners worden uitgevoerd. Dit betreft relatief veel activiteiten die specifiek geschikt zijn voor private sectorontwikkeling en samenwerking met bedrijven, zoals revolverende fondsen, die leningen en andere financiële instrumenten verstrekken. Waar mogelijk katalyseren we zo ook private financiering. Focus zijn lokale en Nederlandse (micro)mkb-bedrijven. We versterken het instrumentarium voor het Nederlandse bedrijfsleven en kijken hoe we bedrijven nog beter kunnen bedienen en positioneren bij internationale investeringen en opdrachten. Bedrijven vormen een belangrijke partner voor ontwikkelingshulp, en engagement en samenwerking zijn belangrijke middelen om dat vorm te geven. We werken een strategie uit met Nederlandse bedrijven en andere partners voor een intensievere en effectieve samenwerking en geven hier komende jaren uitvoering aan. Een les uit de eerdere strategie voor publiek-private samenwerking[1], dat het belangrijk is rollen en verantwoordelijkheden duidelijk te maken, omdat anders uitwerking onvoldoende van de grond komt, nemen we daarbij mee. Daarnaast vormen diplomatieke inzet en (internationale) beleidsbeïnvloeding belangrijke instrumenten. Onder meer Europese samenwerking is belangrijk om onze impact te behalen. Zo verbinden we in samenwerking met Nederlands bedrijfsleven onze kennis en programmering op handelsfacilitatie, infrastructuur, agrologistiek, privatesectorontwikkeling en financiële dienstverlening met de inzet op handel binnen Global Gateway. Hiermee vergroten we onze slagkracht en financiële middelen.
	Bedrag in EUR mln.

[1] Rapport — Partners in ontwikkeling | Rapport | Directie Internationaal Onderzoek en Beleidsevaluatie (IOB)

3.

A. Financiële gevolgen voor het Rijk

	2026	2027	2028	2029	2030
1. Duurzame economische ontwikkeling, handel en investeringen	**414**	**420**	**470**	**510**	**510**

De financiële gevolgen zijn onder voorbehoud van de uitkomsten van de voorjaarbesluitvorming. De in te zetten instrumenten zijn afhankelijk van de precieze uitwerking van de beleidsinzet. Waar nodig zullen bij volgende begrotingsmomenten budgetten overgeheveld worden binnen het beleidsartikel.

B. Financiële gevolgen voor maatschappelijke sectoren

N.v.t.

4. Nagestreefde doeltreffendheid

- Om effectief te zijn en in lijn met de aanbevelingen van de peer review door de OESO gaan we op het niveau van landen onze activiteiten meer geïntegreerd inzetten.
- We hanteren een systemische aanpak, gericht op versterking die bijdraagt aan economische weerbaarheid en duurzame resultaten. Deze aanpak richt zich op het verbeteren van het ondernemingsklimaat, het versterken van regionale handelsketens, of andere systemen die essentieel zijn voor een robuuste en goed functionerende economie. Bij onze (individuele) interventies toetsen we of er sprake is van een voldoende ontwikkeld ondernemingsklimaat, dat bedrijfsontwikkeling mogelijk maakt, zodat onze inzet tot houdbare resultaten leidt[2].
- We houden oog voor balans tussen belangen: de evaluatie 'Partners In Ontwikkeling' waarschuwt voor spanningen tussen Nederlandse economische belangen en lokale behoeften aan duurzame ontwikkeling. Monitoring moet zich richten op evenwichtige resultaten die zowel export en investeringen als lokale economische groei ondersteunen[3].
- Duurzame resultaten en waardig werk: Interventies moeten blijvende verbeteringen realiseren, zoals een sterker lokaal ondernemersklimaat en het creëren van waardig werk (zie beleidsdoorlichting artikel 1, 2022[4]).
- Samenwerking met lokale actoren: Sterke partnerschappen met lokale overheden, bedrijven en maatschappelijke organisaties vergroten eigenaarschap en succes van hervormingen. Dit draagt bij aan effectief gebruik van middelen en een duurzaam ondernemersklimaat (zie beleidsdoorlichting artikel 1, p.33, 2022[5]).

5. Nagestreefde doelmatigheid

- De beleidsdoorlichting van artikel 1 uit 2022 benadrukt dat er onvoldoende samenhang was tussen beleidsinstrumenten op het gebied van handel, investeringen en ontwikkelingssamenwerking. De evaluatie stelt dat versnippering tussen betrokken actoren, zoals DGIS, DGBEB, ambassades en RVO, beleidsuitvoering heeft bemoeilijkt. Aanbevelingen richtten zich op meer afstemming en gezamenlijke coördinatie om de efficiëntie en impact te vergroten.
- De evaluatie 'Partners in Ontwikkeling' uit 2021[6] constateert dat structurele samenwerking tussen handels- en ontwikkelingsdoelen beperkt was, onder andere door een gebrek aan langetermijnstrategieën en partnerschappen. De evaluatie beveelt aan om sterker in te zetten op gezamenlijke doelen en structurele samenwerking met Nederlandse bedrijven, kennisinstellingen en lokale stakeholders, zodat investeringen bijdragen aan economische ontwikkeling en betere markttoegang.
- Sinds deze aanbevelingen zijn opgevolgd, is de samenwerking tussen DGIS, DGBEB, ambassades, RVO en Invest International verbeterd. In de afgelopen twee jaar heeft deze versterkte afstemming geleid tot efficiëntere uitvoering van combi-tracks, beter geïntegreerde programma's en effectievere ondersteuning van Nederlandse bedrijven in buitenlandse markten. Het nieuwe beleid bouwt hierop voort.
- Daarnaast specificeren we onze doelstellingen en bijbehorende doelgroepen, zodat onze interventies zich richten op groepen die economische groei en stabiliteit bevorderen, terwijl we onze impact beter kunnen monitoren en onderbouwen.
- Er bestaat ook een risico ten aanzien van de dubbele doelstelling ('win-win'), waarbij zowel lokale economische ontwikkeling als Nederlands verdienvermogen moeten worden gerealiseerd. Mogelijk zijn interventies die het Nederlands verdienvermogen ondersteunen niet altijd de meest doelmatige manier om ontwikkelingsimpact te bereiken.

6. Evaluatieparagraaf

In 2029 vindt er een periodieke rapportage plaats van heel artikel 1 van begroting XVII (Buitenlandse Handel en Ontwikkelingshulp), waaronder dus ook artikel 1.3. De periodieke rapportage zal worden uitgevoerd door IOB en gebaseerd op een synthese van verschillende onderzoeken en evaluaties, zie onder meer tabel 1.

Tabel 1: overzicht evaluaties en overig onderzoek ten behoeve van art. 1.3

[2] Resultaten – Periodieke rapportage van de coherentie van het Nederlands beleid en effecten op voedselzekerheid, water en klimaat | Resultaten | Directie Internationaal Onderzoek en Beleidsevaluatie (IOB)
[3] Rapport — Partners in ontwikkeling | Rapport | Directie Internationaal Onderzoek en Beleidsevaluatie (IOB)
[4] Beleidsdoorlichting (2022) artikel 1 van de begroting BHO: Beleidsdoorlichting artikel 1 van de begroting voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (BHOS) | Rapport | Directie Internationaal Onderzoek en Beleidsevaluatie (IOB)
[5] Beleidsdoorlichting (2022) artikel 1 van de begroting BHO: Beleidsdoorlichting artikel 1 van de begroting voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (BHOS) | Rapport | Directie Internationaal Onderzoek en Beleidsevaluatie (IOB)
[6] Rapport — Partners in ontwikkeling | Rapport | Directie Internationaal Onderzoek en Beleidsevaluatie (IOB)

Versterking ondernemingsklimaat	Effectenonderzoek DRIVE	2025	Inzicht in de impact en uitvoering van het infrastructuurprogramma inclusief aanbevelingen	1.3
	Mid-term evaluatie VMP CNV en FNV, Agriterra	2025	Inzicht in de implementatie en tussentijdse resultaten	1.3
	Ex post effectevaluatie LEAD	2025	Inzicht in de lange-termijn effecten van jeugdwerkgelegenheid programma's	1.3
	Effectenonderzoek PADEO op landenniveau	2026	Inzicht in productiviteitsgroei van lokaal mkb en invloed van de directe versterking mkb op het lokale ondernemingsklimaat	1.3
Handel voor ontwikkeling	End term evaluatie: NISCOPS fase 1	2024	Inzicht of en zo ja hoe het verduurzamen van handel bijdraagt aan de toename van handel, en vice versa; en inzicht in de *trade-offs* tussen beide doelstellingen	1.3
	Mid-term evaluatie IDH, Solidaridad	2024, 2027	Inzicht in de implementatie en tussentijdse resultaten	1.3
Financiële sector ontwikkeling	Onderzoek	2025	CGAP – onderzoek naar barrières voor financiële inclusie in fragiele staten	1.3
	Impactevaluatie MASSIF	2026	Inzicht in de implementatie en effecten van de nieuwe strategie van MASSIF	1.3
	Impact evaluatie Dutch Good Growth Fund	2027	Inzicht in de mate van inclusieve ontwikkeling binnen DGGF spoor 2	1.3